

(kar v prevodu pomeni nekaj kot strokovnjaki za pomene), pa Pinker nekoliko satirizirano razmišlja o dobrih duhich lepega jezikovnega izražanja. Pri nas bi jim rekli puristi. Pinker pravi, a) »nikoli povsem ne verjamem njihovim razlagam«, in b) »v večini primerov me tudi prav nič ne briga!« (384) Zadnje poglavje pravzaprav ni zares nič novega, kajti v njem Pinker zgosti svoje razumevanje jezika in ga aplicira na večno antropološko, filozofsko, psihološko, sociološko (itn.) dilemo o razpetosti med priučenim in vrojenim, med okoljem in subjektom v okolju...

Zdi se mi, da je – v splošnem rečeno – kognitivna znanost, kakor jo predstavlja Pinker v TLI, dvakrat ambivalentno nerodna. a) Ena njenih najmočnejših veja je razvijanje umetne inteligence, kar izgleda precej bolj nedosegljivo, ob neprizivnem vztrajanju, da je ta vrojena. Če je človeku jezik vrojen, kako ga bo torej lahko škatla elektronskega vezja v tem posnemala, če ni sestavljena na osnovi dednega genetskega materiala. b) Četudi si kognitivistika v izhodišču prizadeva postaviti univerzalna pravila, na primeru jezika (Pinker) vztraja pri angleščini. Uporabljena epistemološka logika je torej krožna: na začetku je treba predpostaviti, da je na osnovi angleškega jezika možna posplošitev, na koncu pa, da je posplošitev pravilna zato, ker velja za angleški jezik. Kar velja za A, velja za vse. Vse mora veljati zato, ker velja za A. Vendarle pa teza o vrojenosti človekovega jezika ostaja relevantna pri razvijanju njegovega razumevanja.

Problematičen pa je, vsaj zame, predvsem nekritičen način, na katerega Pinker predstavlja svoje razumevanje. Povezanost, ki je ni mogoče prezreti, med Pinkerjevim razumevanjem jezika in pa lingvistično paradigmo Noama Chomskega je pogosto prav moreče moteča, saj nekateri deli (predvsem kjer se Pinker posveča slovnici) izpadejo kot agitatorska apologija Chomskyjeve generativne gramatike. Rekel bi celo, da podnaslov k TLI, Nova znanost (...), ni povsem upravičen, kajti znanost, ki jo predstavlja avtor, obstaja in

se razvija že vsaj od poznih sedemdesetih let dalje. Kljub vsemu pa se mi zdi kar pameten in upoštevanja vreden predlog recenzenta Johna Gribbina, ki je napisan na platnici knjige: »Do yourself a favour and read it,« kajti besedilo je zares nenavadno zabavno.

Urban SUŠA

Komentirana zgodovina

Vlado Miheljak

Slovinci letijo v nebo (99 razlag tisočletnih sanj)

Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1995, 218 strani

Že skoraj običaj je postalo, da mora vsak, ki misli, da je to potrebno, predstaviti svojo vizijo *prelomnih* dogodkov pred in po osamosvojitvi. Politični *agitatorji* so postali pisci najbolj brane sodobne slovenske literarne zvrsti, političnega trilerja, po drugi strani pa je kar nekaj pisateljev zabredlo v vode političnega agitiranja. Miheljak nam na samosvoj način z zbirko tekstov, spisanih od oktobra 1987 do februarja 1995, ne ponuja diskvalifikacije – za nazaj – zanj neljubih posameznikov in organizacij niti ne poskuša biti »general po bitki«. Kratkomočno nam predoči, ob kaj vse se je v preteklih sedmih letih obregnil, tega pa ni malo.

»Vsakih sedem let pozneje ima svojih sedem let prej. In iz perspektive sedmih let pozneje je kaj malo vredno tolmačiti dogajanje pred sedmimi leti« pravi Miheljak. Njegov zbornik s podnaslovom *99 razlag tisočletnih sanj* tako ni zgodovinska refleksija, bi pa s svojo dokumentarno verodostojnostjo, kolikor jo pač (politično opredeljenim) komentarjem lahko pripišemo, med bralci lahko vzbudila pristno in trezno razmišljanje o mnogočem. Miheljakov poglobljen psihoanalitičen pristop značilen »za zoprnega človeka«, kot Miheljaka v

uvodi besedi označi Jaša L. Zlobec, razmišljanje samo še bolj spodbudi, saj avtor oblikuje svoje (kritično) mnenje brez distance kompromisov ali strahospoštovanja do vseh tem, ki se jih dotakne. Argumentirana kritičnost in analitičnost predstavljata rdečo nit knjige, v kateri so zbrani intelektualni napor iz sicer zgodovinsko kratkega toda zelo dinamičnega obdobja. Slednje je imelo svojo realnost, ki nam jo teksti približujejo in se je ne da reinterpreterirati z novimi dejstvi, ki bi posledično pripeljala do nove resnice.

Ena od ključnih tem, s katero se avtor ukvarja skozi celotno knjigo, je prav gotovo vprašanje države, različnih vidikov njene pojavnosti in njenega odnosa s civilno družbo, ki je bil po svoje specifičen. V že preformirani prostor razprave znotraj civilne družbe, za katerega so zaslužna predvsem alternativna družbena gibanja, so se naknadno vključili še pravniki in nekdanji politični zaporniki ter strokovna oziroma stanovska združenja – novinarji, sociologi, filozofi, pisatelji. S tako pridobljeno intelektualno močjo in moralno avtoriteto so nekako zaustavili partijsko samovoljo in represijo ter vplivali na samo politično oblast. Prelomnico je pomenilo vključevanje civilnodružbenega koncepta v sam politični sistem. Najprej ga je sprejela ZSMS, ki se je že leta 1986 označila za organizacijo civilne družbe, ZKS je za ta »preskok« potrebovala nekaj več časa. Z nastankom političnih strank in njihovim prihodom na oblast je civilna družba preplavila politični sistem oziroma, natančneje, v njem utonila. Vlado Miheljak v svojih tekstih komentira situacije, do katerih je v tem procesu prihajalo, posameznike in organizacije, ki so v njem sodelovali. S pronicljivostjo in aktualnostjo svojih opazovanj, nemalokrat tudi sam postane *akter* »dogajanja naroda«, ki Mladini pripomore do vrtoglavih naklad.

Ko se na polovici devetdesetih sprašujemo, kje je slovenska civilna družba končala ali zakaj je vsa prešla »v državo«, nam Miheljak ponudi odgovor s problematiziranjem podobe kritične inteligence in disi-

dentstva. Po eni strani kritičnega intelektualca razume kot posameznika, ki se bojuje za spoštovanje človekovih pravic in za demokracijo zato, ker v te vrednote veruje. Politični disident si za isto prizadeva, ker s tem ruši oblast, ki bi jo v resnici sam zasedel. V skladu s tem sklepom, bi civilni družbi v Sloveniji lahko očitali, da je delovala iz »državotvornih« nagibov, kar je svojevrsten *contradictio in adjecto*. Dejstva pa (na žalost?) pritrjujejo Miheljakovim zaključkom, saj v današnjem »pomladniškem« diskurzu ne najdemo osnovnih potez, značilnih za »prevratniško dejavnost« izpred sedmih let. Bolj pogosto je namreč obsojanje drugačnosti in izkazovanje *Blut und Boden* ideologije. Tako pride mo do vprašanja države, s katerim se pisec ubada skozi celo knjigo. Situacija v Jugoslaviji je bila namreč, vsaj zadnja leta, razmeroma preprosta in Beograd je predstavljal vse, kar je Slovenke in Slovence ločevalo od »nirvane«. Država je takrat predstavljala zlo, ki se ga nikomur več ni zdelo vredno prenašati. Z Majniško deklaracijo je prišlo potem do popolnega preobrata, ko je država postala najvišje dobro oziroma edina vrednota sploh. Potem smo državo dobili ali kot pravi Miheljak: »nismo je dobili, ampak smo si jo ustvarili, ker smo vedeli, kaj hočemo, ker je bilo v slovenskem narodu (in tudi v veliki večini drugih prebivalcev Slovenije) neko temeljno uravnoteženje, brez katerega te države gotovo ne bi bilo«. Četudi je po prvem vtisu vse skupaj videti kot uresničitev »tisočletnih sanj«, se je s streznitvijo vrnilo medsebojno nezaupanje in demonizacija države, ki naj bi bila v rokah mračnih sil in si kot takšna zasluži uničenje. To lahko razložimo tudi s težnjo po impoziciji istovetenja, specifičnih političnih grupacij, z nacionalno politično skupnostjo (suvereno nacionalno državo). Glede tega je Miheljak nedvoumen: če na Slovenskem ne bomo presegli tovrstnih (izključujočih) delitev, nam bo trda predla.

Slovenski nacionalizem, ki je bil podobno kot druge artikulacijski moment demokratizacijskih procesov, predstavlja

nekako drugi tematski sklop, ki se ga Miheljak loteva z enako preciznostjo in neusmiljeno kritičnostjo. Že v predosamosvojitvenih pobudah je bilo namreč zaznati gentilizem, ki je stremel k posvečenemu kolektivizmu, kar je nenazadnje pripeljalo do zanikanja vrednot, kot so človekove pravice, ki so bile *paradni konj* ravno teh demokratizacijskih procesov. In če je za fenomen nacionalizma potrebno skrbeti vsak dan znova, da nas ne potisne v stanje sovražstva, izključevanja in končno brezumnja, so Miheljakovi teksti primeren katalizator za ohranjanje demokratičnega duha, tudi v funkciji političnih izbir. Do slednjih Miheljak vsekakor ni ravnodušen.

Ob obilici tem, ki se jim je Vlado Miheljak posvetil v preteklih sedmih letih, je vsekakor nemogoče sestaviti konsistenten prikaz, ne da bi pri tem obnovili avtorjevo zgodbo. Kljub temu pa lahko rečemo, da v preteklih letih pisec ni nikoli sestopil s svoje pozicije skeptičnega opazovalca, ki neusmiljeno opozarja okolico na vse spodrsaljaje, ki si jih ta privoščiči. Z racionalnim utemeljevanjem svojih opazovanj, podanih s »svojevrstnim, zajedljivim in prav nič dobrodušnim humorjem«, delu vdihuje ostrino in ga napravi za zgled vsakemu poskusu kritičnega bravnovanja družbenih in političnih dogajanj.

Peter STANKOVIČ

Ko na vasi donijo kitare

Rajko Muršič

Center za dehumanizacijo: etnološki oris rock skupine

Frontier, ZKO Pesnica, Pesnica 1995

Center za dehumanizacijo (CZD) je gotovo ena izmed bolj zanimivih glasbenih skupin, ki so nastale v vročih letih slovenskega punka, kar je v precejšnji meri verjetno posledica njihovega izvora, ki ni tipično punkovsko urban. CZD namreč

prihajajo iz Trat, vasi v Slovenskih Goricah in na ta način predstavljajo enkratno znižanje izrazito sodobne mestne subkulture punk rocka s tradicionalno vaško kulturo. Morda je bilo to zanimivo kulturno ozadje rock skupine iz Trat tisto, ki je napeljalo avtorja k bolj poglobljeni etnološki študiji, ki pa ni strogo omejena na terminologijo te vede, saj Rajko Muršič v svojem delu zelo plodno kombinira etnologijo z mnogimi koncepti iz sociologije, kulturologije, sociologije itd., kar le kaže na neprimernost strogih disciplinarnih pregrad v družboslovju.

Avtor v knjigi postopno oži perspektivo: najprej zelo podrobno predstavi fenomen rock'n'rolla in ga s številnimi referencami na najvidnejše teoretike s tega področja osvetli z vseh mogočih zornih kotov, potem se osredotoči na rock v Mariboru, ki je zaradi svoje bližine (in odsotnosti kakršnega koli za mlade zanimivejšega dogajanja) v veliki meri sodoločal razvoj dogajanja na Tratah; temu sledi nekoliko bolj »klasično« etnološka podoba Slovenskih Goric in predstavitev tukajšnje »punkovske scene«, tako da šele po tej podrobni seznanitvi s socio-kulturnim kontekstom pridemo do zgodbe o vaški rock skupini, Centru za dehumanizacijo, vse skupaj pa se v zadnjem poglavju izkaže kot neke vrste »case study«, ki služi avtorju za izhodišče za nekaj lastnih refleksij na temo ljudske in popularne kulture.

Knjiga Rajka Muršiča se umešča med tiste sodobnejše pristope k etnološkemu raziskovanju, ki ni več omejeno s potrebo po preučevanju tradicionalne ljudske kulture, saj ta neupravičeno spregleduje cel spekter kulturnih praks, ki so značilne za sodobnega človeka in jih na ta način pušča nepojasnjene. Popularna kultura je ljudska kultura današnjega časa in tako zasluži vso pozornost. Rock glasba je eden ključnih elementov popularne kulture, tako da ni presenetljivo, da se lahko avtor knjige spretno giblje med pravo poplavo konceptualizacij, ki poskušajo prijeto ta fenomen. Vse to pa nekako ne pomaga pri dejstvu, da pri branju knjige ostaja občutek, da stoji